

SOLIDARITEIT IN DE 21STE EEUW

Dat wat in de 20ste eeuw nog kon gelden als goede uitgangspunten voor solidariteit, is niet meer voldoende voor de wereld van de 21ste eeuw. Twee sprekers op het zogeheten ATT-congres benadrukten de noodzaak van een radicale mentaliteitsverandering. Op 18 november vond in de Grote Kerk in Den Bosch het jaarlijks congres plaats van drie katholieke organisaties: het Thijmgenootschap, de Adelbertvereniging en de Stichting Thomas More. Het thema stond dit jaar in het teken van solidariteit in de 21ste eeuw.

Econoom Annette Pelkmans-Balaoing toonde aan hoe de weldaad van de vrije markt, die welvaart en voorspoed bracht, in de laatste decennia is omgeslagen in een “economy that kills” (paus Franciscus). De ongelijkheid heeft schrijnende proporties aangenomen. Dat vraagt om een andere solidariteit dan die van de 20ste eeuw. Pelkmans wijst op de urgentie van een actief burgerschap en een actieve inzet vanuit betekenisvolle minderheden, zoals de geloofsgemeenschappen. De enige *exit strategy* is die van een mentaliteitsverandering, die niet alleen het denken, maar ook de harten verandert. De pauselijke encyclieken *Laudato Si'* en *Fratelli tutti* noemt zij “stemmen uit de toekomst” die helpen om dit proces van verandering op gang te brengen.

Geseculariseerde solidariteit voldoet niet

Op de gedachten van Pelkmans bouwde de tweede hoofdspreker, dominicaan Richard Steenvoorde, voort. Hij onderstreepte dat een geseculariseerd begrip van solidariteit niet voldoet. Solidariteit is niet simpelweg het geven aan een ander vanuit eigen overvloed, dat ‘een goed gevoel geeft’. Paus Benedictus was hier al stellig in. Geven uit de eigen overvloed is niet meer dan het herstel van gerechtigheid. De ander krijgt terug wat al die tijd al

aan hem toebehoorde. Christelijke solidariteit gaat verder. Die vraagt om een geven dat gemis brengt, pijn doet, ongelegen komt. Voor de theologe Dorothee Sölle en voor Focolarestichtster Chiara Lubich was juist het *mee-lijden* de kern van christelijke solidariteit, aldus Steenvoorde.

Geven uit eigen overvloed is niet meer dan herstel van gerechtigheid. De ander krijgt terug wat al die tijd al aan hem toebehoorde. Christelijke solidariteit gaat verder.

En volgens bevrijdingstheoloog Jon Sobrino ontstaat solidariteit pas als het wederkerig wordt, als er tussen wie geeft en wie ontvangt de erkenning is dat we elkaar gegeven zijn en elkaar nodig hebben. Voor een verandering van *mind and heart*, besloot Steenvoorde, zijn er in de christelijke traditie inspirerende voorlopers, zoals Martinus de Porres, Frédéric de Ozanam, Robert Schuman, Moeder Teresa, Dorothy Day, mannen en vrouwen die ten koste van zichzelf solidariteit waarmaakten en ons nu tot navolging uitnodigen.

Dialogo met jongeren

Een viertal jongeren werd uitgenodigd vanuit het perspectief van hun generatie te reageren op de thematiek die naar voren was gebracht. In hun reacties benadrukten zij met kracht de gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle generaties voor het behoud van de planeet. Er ontspon zich een levendig debat over de uitdagingen waar grote en kleine solidariteit iedere generatie voor plaatst.

ABDIJWEEKEND: ROEPING

Begin september verzamelden een tiental alumni van de Stichting Thomas More zich voor een weekend van reflectie en bezinning in klooster Slangenburg in Doetinchem. Het werd een weekend vol gesprekken, verdieping, stilte en kennismaking met de spiritualiteit en het gebedsritme van de benedictijnen. De deelnemers, young professionals uit heel het land, verdiepten het thema 'Roeping': hoe kun je gehoor geven aan je eigen roeping en wat betekent dat voor je persoonlijke en professionele leven? Zij waardeerden de balans tussen contemplatieve momenten in de liturgie en de inhoudelijke elementen, zoals de lectio divina onder leiding van broeder Johan te Velde, het inspirerende geloofsgesprek met abt Henry Vesseur, en de boeiende lezingen over benedictijnse spiritualiteit en roeping vanuit een katholiek perspectief.

ALUMNIDAG: HET WONDER VAN BETEKENIS

Een tweede meeting voor alumni van de Stichting vond plaats op 7 oktober in het Sint Bonifatiushuis op de Nieuwegracht in Utrecht. Een dertigtal alumni gingen in gesprek over het wonderlijk gegeven dat de mens niet anders kan dan overal betekenis zien. Het thema werd ingeleid door voormalig 'Denker des Vaderlands', Paul van Tongeren. Tevens was er een geleide meditatie door Ward Biemans SJ. Op basis van het evangelieverhaal van de genezing van de lamme, was er een luistergesprek, waarbij het luisteren naar elkaar centraal stond.

Zowel het abdijsweekend als de alumnidag werden mede mogelijk door de genereuze bijdrage van de Mr. Paul de Gruyter Stichting.

Foto's: Laura Wienen

Subsidiariteitsbeginsel

EEN JUISTE ORDENING VAN VRIJHEID EN SOLIDARITEIT

Onlangs promoveerde Herman Kaiser, bestuurslid van Stichting Thomas More, voorheen burgemeester van o.a. Arnhem, op een proefschrift over een kernthema in het katholiek sociaal denken, het subsidiariteitsbeginsel. Subsidiariteit gaat over de verhouding tussen de staat en de samenleving en de ruimte die nodig is voor de vrije ontplooiing van de menselijke persoon en de sociale gemeenschap.

De dissertatie bestaat uit drie delen. In het eerste deel wordt beschreven hoe in het *ordo-denken* van de kerkvader Augustinus een politiek filosofische fundering te vinden is voor de sociale vrede en gerechtigheid in de gelaagde opbouw van een samenleving. Hoewel het subsidiariteitsprincipe doorgaans wordt gerelateerd aan het negentiende-eeuws neothomisme, toont de auteur aan dat er verwantschap is tussen het *ordo-denken* van Augustinus en het begrip *good order* in de eerste sociale encyclieken.

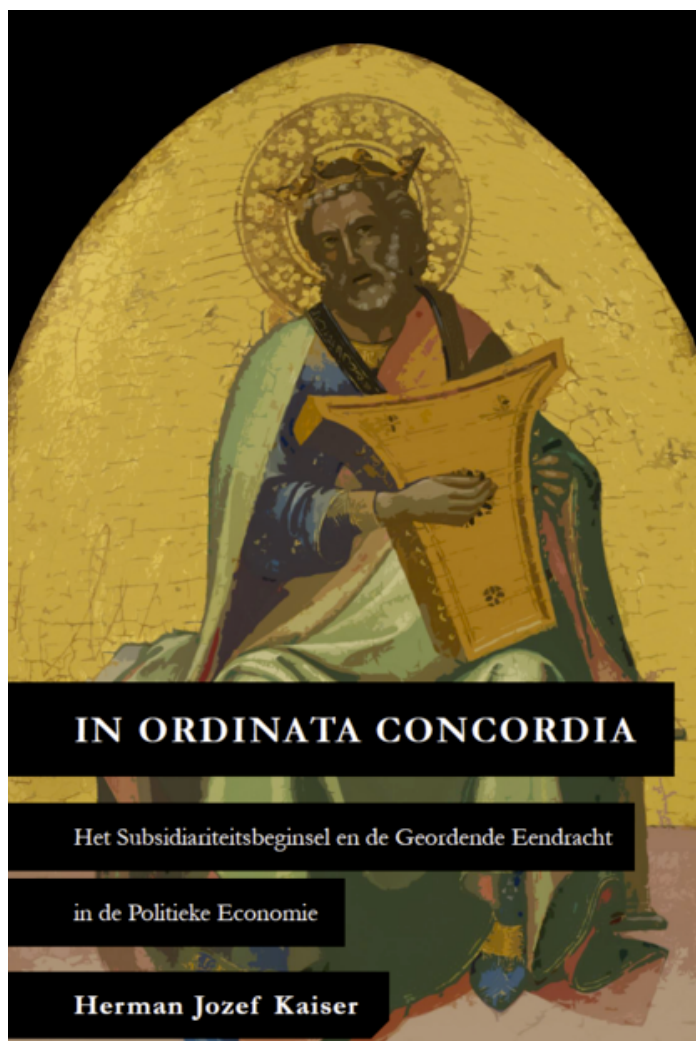
In het tweede deel wordt ingegaan op de ordening van de sociale vrede en gerechtigheid in de politieke economie. Subsidiariteit wordt belicht vanuit solidariteit in gelaagde systemen, waarin moet worden voorkomen dat actoren problemen op elkaar afwentelen of zich egoïstisch opstellen in het gebruik van publieke goederen. Het tegenwoordig vaak gebruikte begrip ‘bestaanszekerheid’ komt aan de orde, maar in een ruimere betekenis, die verder gaat dan inkomenspolitiek. Cruciaal staan de voorwaarden voor een menswaardig bestaan, waarin heel de mens en heel de gemeenschap relevant zijn. Mensen moeten zijn toegerust om zorgzame liefde uit te oefenen voor hen voor wie zij verantwoordelijk zijn. Daar hoort vrijheid bij, maar ook solidariteit. Subsidiariteit ordent de vrijheid en solidariteit, vooral voor hen die kwetsbaar zijn. Daaronder vallen ook de toekomstige generaties die straks deze aarde moeten kunnen bewonen.

*Niet non-interventie als uitgangspunt, maar
ontplooiing en solidariteit.*

In het derde deel worden de bevindingen uit de voorgaande hoofdstukken vergeleken met de ontwikkelingen in het katholiek sociaal denken vanaf 1891 tot en met 2020. Het blijkt dat met name in de laatste sociale encyclieken de relatie tussen subsidiariteit en de menselijke waardigheid steeds verder wordt uitgediept tegen de achtergrond van actuele thema's als machtsmisbruik, armoede, uitbuiting van de aarde, vervreemding door technocratie en vreemdelingenhaat. In contrast daarmee staat het hanteren van het begrip subsidiariteit als een plat bevoegdheidencriterium, met non-interventie als uitgangspunt. Dit is met name het geval geweest in het proces van de Europese integratie.

Tegenstellingen als bruggenhoofden

De auteur bepleit een interdisciplinaire dialoog over de inrichting van de politieke economie om een weg te vinden naar een manier van denken en handelen op een niveau dat ons optilt boven het alledaagse. Kaiser sluit aan bij een oproep van paus Franciscus in *Fratelli Tutti*. Het op enige afstand kunnen beschouwen van de werkelijkheid is om er dieper in te kunnen doordringen. Het kunnen plaatsen van verschijnselen in de orde van de tijd is vooral in het belang van de toekomstige generaties. De beschouwing van Augustinus over de *ordo temporum* is een aansporing om verantwoordelijkheid in het moment van nu te nemen. Zeker nu de leefbaarheid van de aarde op het spel staat. Met het zoeken en uitvergrooten van verschillen en tegenstrijdigheden is de wereld niet gebaat. Dat wil niet zeggen dat wij naïef mogen zijn en doen of die tegenstellingen er niet zijn. Tegenstellingen kunnen op verschillende manieren worden gebruikt. Zij kunnen dienen om de kloof tussen opvattingen nog breder en dieper te maken, maar ook als bruggenhoofden naar een nieuwe synthese. Een van de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek is het inzicht dat de dynamiek van de *ordo* de drijvende en verbindende kracht is in een zich steeds vernieuwende vooruitgangsbeweging.

KATHOLIEK DENKEN *DOEN*

In oktober jl. verscheen het boek 'Katholiek denken doen'. Auteur Thijs Caspers verbindt daarin theorie en praxis van de katholieke sociale leer. Het prachtig vormgegeven boek biedt een kompas en handvatten voor ieder die vanuit een katholieke identiteit wil werken of daarover het gesprek wil aangaan.

Katholiek denken doen is een 'inleiding in het katholiek sociaal denken', maar ook meer dan dat. In de uitgave zijn zes 'praktijkvensters' opgenomen waarin professionals vertellen hoe zij in hun werkomgeving werken aan een gezonde samenleving vanuit het katholiek sociaal denken. De uitgebreide versies van deze interviews zijn eerder gepubliceerd in *Katholiek Nieuwsblad*.

De auteur schetst hoe de katholieke sociale leer zich vanaf *Rerum Novarum* (1891) in de loop van de decennia heeft ontwikkeld en uitdrukking heeft gevonden in belangrijke documenten van het leergezag. De uitgave toont een veelvoud aan perspectieven die helpen om onze tijd beter te lezen en de maatschappelijke vragen die er echt toe doen te herkennen.

Het boek verscheen in een vorige editie onder de titel *Proeve van goed samenleven*. Deze tien jaar oude inleiding in het katholiek sociaal denken was uitgekomen voordat de belangwekkende encyclieken *Laudato Si'* en *Fratelli tutti* van paus Franciscus het licht zagen. In zijn voorwoord licht auteur Thijs Caspers toe waarom een nieuwe druk echt geboden was: "De blik van paus Franciscus komt niet uit Rome, maar vanuit de marges van onze samenleving: de vluchtelingen-kampen, de sloppenwijken, de ziekenhuizen en zorginstellingen voor ouderen. Ook heeft de paus geprobeerd om de (theologische) samenhang te laten zien tussen hoe we met mensen om gaan en hoe we met onze leefomgeving omgaan. Daar waar mensen lijden, lijdt het milieu vaak ook, en omgekeerd."

De herziene editie gaat uitvoerig in op deze en andere nieuwe inzichten over het maatschappelijk en ecologisch welzijn, tot en met de laatste pauselijke exhortatie *Laudate Deum* (2023) toe. In deze brief presenteert Franciscus recente wetenschappelijke inzichten en informatie die de urgentie van 'ecologische bekering' alleen maar onderstrepen. Franciscus voelt zich in *Laudate Deum* genoodzaakt opnieuw een lans te breken voor de schepping, omdat hij nog steeds geconfronteerd wordt met veel stemmen die klimaatverandering niet serieus nemen of onderschatten. Ook, zo schrijft hij, binnen de katholieke kerk.

Het boek wordt digitaal ondersteund met verwerkingsmateriaal en aanvullende content, die het voor belangstellenden en maatschappelijke organisaties mogelijk maken aan de slag te gaan met wat de traditie van het katholiek sociaal denken te bieden heeft en aan te sluiten bij urgente maatschappelijke vragen en kwesties. Zie www.katholiekdenkendoen.nl

Katholiek denken doen

Het katholiek sociaal denken
in theorie en praktijk

Thijs Caspers

More is een uitgave van Stichting Thomas More. Wilt u de More ook ontvangen stuur dan een mail naar: info@thomasmore.nl.

Stichting Thomas More vormt een netwerk van op mens en maatschappij betrokken hoger opgeleiden. Zij weten zich gesteund door de rijke en veelkleurige katholieke traditie, die hen helpt bij het scherp stellen van de fundamentele vragen waarmee zij in hun persoonlijk, professioneel en maatschappelijk leven worden geconfronteerd.

Voor onze activiteiten zijn wij geheel afhankelijk van bijdragen en schenkingen van particulieren en organisaties. Uw bijdrage aan ons werk stellen wij zeer op prijs. U kunt hiervoor gebruik maken van onderstaande QR Code. Stichting Thomas More heeft de ANBI-status.

Stichting Thomas More
Van der Does de Willeboissingel 12
5211 CB 's-Hertogenbosch
073 – 657 90 17

info@thomasmore.nl
www.thomasmore.nl

Bankrekening
NL03 RABO 0344 8952 38
t.n.v. Stichting Thomas More
RABONL2U

Redactie
Michel Bronzwaer
Carlien Geelkerken
Inge Merks

Druk
Laumé Media